

202.637

202637

c Pius XII.

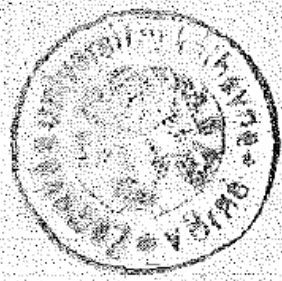

O D E S A T E R U

SOVINNÝ VYTIŠK

202637

Stat crux, dum volvitur orbis
Kříž stojí, zatím co svět se zmítá

Řeč o zachovávání přikázání Božích pronesl sv. Otec Pius XII. dne 23. února 1944 k římským farářům a postním kazatelům. Její rozšíření bylo za okupace zakázáno, proto ji přinášíme teprve nyní.

4/86/46
antiquar. Praha

Slova pevná, jako skála

V době nacistické okupace jsme mohli hlas římského arcipastýře slyšet jen tajně. Mnoho kněží i laiků přišlo do koncentračních táborů jen proto, že slyšeli raději hlas Náměstka Kristova nežli nacistického ministra propagandy.

Římský velekněz nemlčel během strašné války, ať se to komu líbilo či nelíbilo, hájil náboženství a mravnost. Zaujímal jako skála pevné stanovisko ke všem problémům mravním a sociálním, které byly řešeny bombami, kulomety a koncentračními tábory, které však lze řešit v duchu a podle přikázání učení Kristova. Velekněz ovšem nemluvil běžnou žurnalistickou řečí, řečí politiků a jiných veřejných pracovníků; mluvil řečí arcipastýře, řečí Církve. Nikdy nezůstával na povrchu věci, ukazoval na hlubší souvislosti života sociálního se životem mravním a duchovním.

Projevy sv. Otce, pronesené během války, tvoří pět objemných svazků. Do češtiny máme přeložen jenom malý zlomek těchto řečí, z nichž k nám mluví tisíciletí pastýřské zkušenosti Církve. Promeškali jsme šest let styku s hlavou naší Církve. Sbíрка projevů sv. Otce v češtině má alespoň zčásti nahradit to, oč nás oloupili pohanští okupanti.

Projevy sv. Otce však nestačí jen přeložit a číst, tyto klasické výtvořy musí být studovány a dále překládány do jazyka dělnického, rolnického, studentského,

úřednického a vůbec do všech různých duchovních jazyků.

Řeč o zachovávaní přikázání Božích, pronesená dne 23. února 1944 k římským farářům a postním kazatelům, patří k nejhlubším projevům sv. Otce. Velekněz v době, kdy se lidé odchýlili nejen od zákona nadpřirozeného, nýbrž i od řádu přírody, zdůrazňuje závaznost Desatera jako prvního základu, na němž lze dále pěstovat nadpřirozené ctnosti.

Věříme, že v českém národě, který ve svých dějinách věnoval tolik úsilí nábožensko-mravnímu zdokonalení, přinesou slova sv. Otce hodně užitku.

V Praze, v postě 1946.

C. M.

Řeč sv. Otce Pia XII. o Desateru

OTCOVSKÉ USPOKOJENÍ A ÚTĚCHY

Nevyzpytatelným úradkem Božím, který beze vší Naší zásluhy chtěl Nás míti za společného Otce věřících, v minulosti štědře nám bylo dopřáno radovati se z přijímání Našich milovaných synů a dcer z dalekých zemí, synů a dcer toužících uslyšeti Naše slovo, Naše napomenutí, Naše povzbuzení a Naše vybídnutí k dobru. Dnes však nepříznivé cestovní a pobytové podmínky způsobily, že jsme se museli zříci této drahé útěchy, zrovna jako nám již není dopřáno vítati zástupy novomanželů, kteří v minulých letech přicházeli v hojném počtu k Nám, aby z Našich úst uslyšeli nauku Církve o velké svátosti stavu manželského a o manželském životě a aby si vyprosili pro začátky svého rodinného spoluzití podporu ruky Boží. Ostatně, i když zde neuslyšeli Naše slovo zblízka, chceme doufat, že přece jen z dálky k nim došel otcovský hlas Našich poselství a Našich požehnání, která přibližovala jejich srdce k srdci Našemu během válečných událostí.

Zarmucují-li nás však tato odříkání, jež přítomná doba od nás vyžaduje, tím větší je Naše potěšení a útěcha, když vidíme před sebou, zároveň s postními kazateli, vás, milovaní synové, jimž pod zkušeným a moudrým vedením ctihodného Bratra Našeho kardinála vikáře je svěřena duchovní péče o věřící této

Naší diecése. Ve vaší přítomnosti vidíme duchovní vzhled obyvatelů Říma, věčného města, ne tak v čase, jako v nepřemožitelném údělu Církve, která zde má svou viditelnou hlavu a střed svého života a šíření víry, naděje a lásky po světě s mocí a zákonem, v němž jsou zahrnuta nejvyšší přikázání, která Kristus sám upevnil a obnovil svým evangeliem. Nepřišel, jak řekl, aby zrušil zákon, nýbrž aby jej naplnil a zdokonalil (Mat. 5, 17): a desatero Božích přikázání, které Bůh oznámil lidu israelskému na Sinai, bylo od něho naplněno jeho naukou a jeho hlásáním.

PŘÍKAZ LÁSKY

Přikázání Kristovo, v němž je nejlepší směr a v němž vše je zahrnuto, je přikázání lásky (srov. K Řím. 13, 8—10; 1 Kor. 12, 31): a ještě dnes s dojetím si vzpomínáme, jak minulého roku byli jste s Námi úzce spojeni v charitativní činnosti, s níž jsme se snažili udělat vše, co bylo v Našich silách — bohužel omezených —, k zmírnění bēd, jež současně s bēdnými nešťastníky se hrnuly do Říma a dovolávaly se ulehčující potřeby a pomoci jak od našeho srdce, tak od naší ruky: bēd a nešťastníků jimi postižených, jejichž počet měsíc co měsíc vzrůstal. Děkujeme vám za vaši laskavou spolupráci; a je Nám vítané, že Naše setkání s vámi Nám dává příležitost říci slovo živého uznání a chvály všem oněm kněžím měst a krajů zasažených válkou, kteří, jako věrní pastýři, zůstali v každé strasti a nesnázi uprostřed svého stáda. Jak musilo nás naplnit radostí, když jsme se dověděli, jak statečným, oddaným a horlivým se ukázal z větší části na mno-

hých místech klerus, vystavuje se i nejtěžším nebezpečím — jeden váš spolubratr, římský farář, dal i život při vykonávání svého úřadu —, ve chvílích nejkřutějších nesnází a úzkostí. Rozdělovali jste trpícím chléb a pokrm, které vyživuje tělo: avšak člověk neméně potřebuje chléb a pokrm duchovní, aby živil jeho duši.

POKRM DUCHOVNÍ

Takovou stravu a takový hutný pokrm, vy, kteří máte péči o duše, a vy, kazatelé, podáváte obyvatelům Města, aby i duch, který oživuje tělo, zesílil naukou Kristovou a vybídka ke konání dobra a k zachování příkázání Božích a církevních, v nichž záleží vzrůst a postup před Bohem v oné dokonalosti ctnosti a spravedlnosti, jak ji vyžaduje pevný charakter křesťana. Chléb skutečně podstatný je slovo Boží, jež každoročně v přípravě na velikonoce zazní v chrámech do ucha těch, kteří cítí dosud v duši hlad po nauce, jež je světlem rozumu k poznání vlastních povinností, k vítězství nad vášněmi, k povznesení se nad onen hmotný svět, plný nebezpečí — a tolik znesnadňující cestu spásy.

I. O PŘIKÁZÁNÍCH BOŽÍCH VŠEOBECNĚ

NÁBOŽENSKÉ VZDĚLÁNÍ A ZACHOVÁVÁNÍ

PŘIKÁZÁNÍ.

Bylo vám určeno jako thema letošních postních kázání vykládati věřícím Desatero a povzbuditi je k jeho

zachovávání. Desatero přikázání je zákon, daný Bohem samým, v němž se zrcadlí též síla lidského rozumu a vzdělanost mudrců (S. Th. 1a 2ae p. K. 100 a 3); kdo však zkoumá náboženský a mravní stav současné doby, což neobjeví jen trapný rozpor mezi vysokým stupněm náboženské výuky, jež se poskytuje lidu s jedné strany a s druhé strany nepatrným užitekem, jenž se z ní těží, a zcela nepatrnou účinností, která z ní vzniká v praktickém životě? V předcházejících dobách církevních dějin společné vyučování náboženství bylo v celku daleko prostší: avšak mnoho znamenala skutečnost, že celý běh lidského života byl ovládán mnohými svatými zvyky a proniknut bázní Boží a neodmyslitelnou závazností jeho přikázání.

Od poloviny minulého století se nejen katolická věda stále víc a více šířila s obdivuhodným vzletem, nýbrž i učitelský úřad Církve velkolepým a obsáhlým způsobem, jako snad nikdy předtím, vyložil a objasnil katolickou víru po každé její stránce a dal mravní zásady pro nejrůznější podmínky života jak jednotlivců, tak společenských útvarů, snaže se všemi možnými způsoby přinést a rozšířit v duších takové bohatství duchovního světla. Když však si položíme otázku, zda v katolickém lidu se stupněm náboženského učení se zároveň stejně povzneslo mravní chování, odpověď bohužel nemůže znít kladně. Účinnost a síla náboženské výchovy se zeslabilly a zmenšily v žalostném protikladu k onomu vysokému rozvoji naukovému.

Nelze popřít — ano je to jasně zřejmé —, že vždy byli a jsou katolíci, příkladně věrní Božím přikázáním; vždy se setkáme s křesťanským hrdinstvím a svatostí. V tomto ohledu náš věk nezůstává pozadu za

minulými dobami a nebojíme se říci, že dokonce i některé převyšuje. Avšak pohleďte na veřejné mínění, způsoby života a zřízení a bohužel shledáte, že byla více méně zbavena křesťanského ducha, zatím co se mocně rozšířilo pohrdání křesťanským rázem života a odcizení se mu. Velmi mocný protináboženský proud se staví v cestu věřícím, kteří si chtějí zařídit celý svůj osobní, rodinný a veřejný život podle zákona Božího: setkávají se s těžkými nesnázemi a překážkami, aby mohli hlásat svá přesvědčení a získávat jim úctu: proto nemálo jich podléhá a ochabuje v náboženském životě. Je třeba hlubokého ducha víry a vytrvalosti mučedníků tomu, kdo vdechuje zkažený vzduch moderních velkoměst a chce v nich žít křesťansky, aniž by vstřebával jejich jed.

Loni jsme pojednali o těchto sociálních podmínkách a naznačili jsme a ukázali, čeho je zapotřebí k dobré modlitbě a důstojné prosbě o pomoc Boží. Bylo-li však nutné míti je na mysli, když jsme mluvili o živé modlitbě, je dvakrát nutné si na ně vzpomenout, když máme v úmyslu vybídnout k uskutečnění příkázání Božích v celém lidském životě.

MYLNÉ NAUKY O PODSTATĚ TĚŽKÉHO HRÍCHU.

Je skutečností, která se vždy opakuje v dějinách Církve, že, když křesťanská víra a morálka se střetnou se silnými nepřátelskými proudy bludů a špatných chtíčů, objevují se pokusy přemoci nesnáze nějakým pohodlným kompromisem nebo jinak se jim vyhnout a je odstranit.

I v tom, co se týče přikázání Božích, mělo se za to, že se našla nějaká pomoc. Byl pronesen názor, že v oboru mravního řádu je nepřátelství s Bohem, ztráta života nadpřirozeného jen tehdy těžkou vinou ve vlastním slova smyslu, když čin, za nějž se má zodpovídat, byl vykonán nejen s jasným vědomím, že je proti přikázání Božímu, nýbrž i s výslovným úmyslem urazití jím Pána, zničití jednotu s Ním a odříci se lásky k Němu. Chybí-li tento úmysl, to znamená, nechtěl-li člověk, pokud na něm jest, přervati přátelské pouto s Bohem, nemůže prý mu jednotlivý čin škoditi. Podejme příklad: mnohé přestupky šestého přikázání by takto nebyly těžkým proviněním pro věřícího, který jinak chce zůstat sjednocen s Bohem a jeho přítelem, a ani by neměly za následek těžký hřích. Jak ohromující to řešení! Kdo nevidí, jak v jasném poznání, že určitý lidský čin je proti přikázání Božímu, je zahrnuto i to, že nemůže směřovat ke spojení s Bohem právě proto, že obsahuje odklon nebo oddálení duše od Boha a jeho vůle (aversio a Deo fine ultimo), odklon, který ničí spojení a přátelství s Ním, jak to právě činí těžká vina? Což není pravda, že víra a bohověda hlásají, že každý hřích je urážkou Boží a směřuje k tomu, aby Ho urazil, poněvadž úmysl obsažený v těžké vině je proti vůli Boží vyjádřené v přikázání, které se přestupuje? Kdykoliv člověk říká »ano« zakázanému ovoci, říká »ne« zakazujícímu Bohu: kdykoliv dává přednost sobě samému a své vůli před zákonem Božím, oddaluje od sebe Boha a Boží vůli: v tom záleží odvrát od Boha a nejhlubší podstata těžké viny. Zloba lidského činu pochází z toho, že není úměrný své míře, která je dvojí, jedna blízká a stejno-

rodá; t. j. sám lidský rozum: druhá je základní míra, t. j. věčný zákon, který je jako rozum Boží, jehož světlo září v lidském svědomí, když ukazuje rozdíl mezi dobrem a zlem (srv. Sv. Tomáš 1^a 2^{ae} p. q. 71 a. 6). Pravý věřící dobře ví, že úmysl směřující k předmětu smrtelné viny je neodlučitelný od úmyslu, který porušuje vůli a zákon Boží a ničí každé přátelství s Bohem, který dobře dovede poznati dobré a špatné úmysly lidských skutků a odměniti je nebo potrestati ve své vše pronikající spravedlnosti.

Vidíte tedy, jak takové řešení škodí křesťanské pravdě a svatosti. Věříme, k vůli cti těch, kteří je vyslovili a hájí, že oni sami by je popřeli, kdyby se měly vyslovit jeho logické závěry a uplatnit v jiných případech, na příklad při křivé přísaze a úmyslné vraždě: poněvadž i tyto hříchy se páchají ve většině případů s úmyslem učinit z nich prostředky k dosažení určitého cíle, jako na př. v potřebě dostati se z nějaké nesnáze.

ZACHOVÁVÁNÍ PŘIKÁZÁNÍ V NAUCE

VYKUPITELOVĚ.

Ostatně dobře znáte, jak zní slovo Kristovo: »Bude-li zachovávatí má přikázání, zůstanete v mé lásce, jakož i já jsem zachoval přikázání Otce svého a zůstávám v lásce jeho.« (Jan 15, 10.) Je tedy pouze jedna cesta k dosažení lásky Boží a k trvalému sjednocení a přátelství s ním: zachovávat jeho přikázání. Slova znamenají málo: co má cenu, jsou skutky, a proto Spasitel říkával: »Ne všichni, kteří mi říkají:

„Pane, Pane, vstoupí do království nebeského,“ avšak ten, kdo plní vůli Otce mého, který je v nebesích, ten vstoupí do království nebeského.« (Mat. 7, 21.) Vyznávají Boha plněním Jeho svaté vůle ve všech jeho příkázáních a řídit se jimi, ano sjednotit s nimi vlastní vůli, toto, a pouze toto je cesta k nebi. Sv. Pavel hlásá tuto pravdu mravního života energickým způsobem: »Nemylte se, ani smilníci, ani modláři, ani cizoložníci, ani změkčilci, ani ti, kteří smilní se stejným pohlavím ani zloději, ani lakomci, ani opilci, ani utrhači, ani lupiči neobdrží království nebeského« (1. Kor. 6, 9—10; srv. Gal. 5, 19—20). Apoštol národů měl na mysli nejen odpad od Boha s výslovným popřením viny nebo výslovnou nenávist proti Bohu, nýbrž i každé těžké porušení mravních ctností a jeho slovo se nevztahovalo pouze na zvyk hřešiti, nýbrž stejně i na všechny jednotlivé skutky proti mravnosti a spravedlnosti, které jsou smrtelné hříchy a nesou s sebou věčné zatvrzení. Kdybychom dali právě člověku žijícímu podle náboženství jakýsi osvobozovací lístek ode vši viny ve všem, co by dělal proti příkázáním Božím, jistě by se to nedalo pokládat za vykoupení a jistě by to nebylo vykoupením z mravní bídy, jejíž přemožení je dnešním úkolem Církve.

PŘIMOČARÝ POSTUP CÍRKVE

PROTI PŘESTUPKŮM POHANSTVÍ.

Zdá se, že dnes ožilo pohanství a mnozí je oslavili ve svých protikřesťanských knihách a básních: Avšak Církev se od svého počátku ve světě vzepřela naukou

evangelia a hrdinskou ctností svých apoštolů a svých věřících proti každému schismatu a každému lstivému či otevřenému pronásledování pohanstvím. Její boj byl vždy veden čelným postupem, stavě proti pohanským bludům zářící sílu křesťanských ctností a příkázání. Nejen epístoly sv. Pavla dávají velmi jasné svědectví o výši mravních závazků, jež přináší Kristovo náboženství, a o boji, jež věřící musí podstoupiti, aby je splnili: Avšak i na sklonku apoštolského věku dopisy Apokalypsy sedmi církvím jsou toho neméně výmluvným výrazem oním opětovným: Tomu, kdo zvítězí, dám jísti se stromu života, který jest v ráji Boha mého; kdo zvítězí, neutrpí škody od smrti druhé. (Zjev. 2, 7, 11, 17, 26; 3, 5, 12, 21.)

MRAVNÍ ŽIVOT PRVNÍCH KŘEŠŤANŮ.

Horlivost křesťanů v prvních stoletích vedla k tomu, že vyznávali svou víru spíše příliš zjevně, takže někdy i jejich mravní přísnost překročila meze samé rozumné víry, jak ji žádá duch evangelia. Církevní Otcové neváhali bojovati s velkou přísností proti nezřízenosti různých podívaných, gladiatorských závodů, divadel, tanců, slavností i zábav, které se zdály samozřejmými pohanské společnosti. Nelze se tedy diviti, že víra od základu měnila a zlepšovala mravy toho, kdo se s ní sblížil: Proto Origenes mohl ve třetím století vytknouti nepřítelům křesťanství, že ti, kteří v Církvi docházeli menší vážnosti ve srovnání s ostatními, se jevíli přesto vždy lepšími než pohané. Kdo by byl potom srovnal nějakého předáka Církve s předáky obce, byl by poznal, že mezi správci Církve Boží

i ti, kteří se ve srovnání s nejsvědomitějšími mohli pokládat za nedbalé, nicméně co do ctnosti převyšovali občanské úředníky (srv. Origenes, Proti Celsovi 3, 29—30). Ozývali se dnes tak často výkřik: »zpět k původnímu křesťanství«, kéž se toto křesťanství začne co nejdříve uskutečňovati nápravou a obnovou mravů. Onen výkřik nebudiž prázdným hlasem, nýbrž vážným a účinným skutkem, což je vlastním a nutným požadavkem mravních skutků a mravního života současné doby.

BOJ PROTI HŘÍCHU — ZHOUBNOST KVIETISMU.

Církev ve všech staletích šla vždy touž cestou a dnes činí rovněž tak. Kdo neví, jak náš předchůdce Pius X. sv. paměti otevřel věřícím a zvláště dětem široké brány k eucharistickým zdrojům milosti? Bylo by však neblahou ilusí domnívati se, že účinnost svátosti — opus operatum — zprošťuje duše spolupráce na vlastní spáse. Jedním z účinků Nejsv. svátosti (»léku, jímž se zbavujeme všedních hříchů a před těžkými hříchy jsme chráněni« — Conc. Tridentinum, sess. XIII, c. 2) je právě to, že nám dává sílu v boji proti hříchu. Život křesťana, jenž má za vzor příklad Kristův, je životem boje proti ďáblu, proti světu a tělu. Nebylo nikdy dobrem oddati se kvietismu a tím méně to je dobrem v dnešní době, jak v Církvi jako společnosti, tak i v náboženském životě jednotlivce. Nechť otevrou své nitro věřící, kteří slyší s kazatelen slovo Boží, s dychtivostí poznání pravdy a života nadpřirozeného, jež se jim předkládá; avšak je třeba, aby po tomto poznání následovalo zachovávání přikázání,

a aby, setrvávající v dobrých skutcích, rostli a sílili v milosti.

Není v našem úmyslu se přikloniti k tvrdému rigorismu. Kdo je v duchovní správě, ví, že je třeba v umírněném pochopení míti ohled na osoby a okolnosti, jež radí k mírnosti a přizpůsobení ve věcech, jež nejsou podstatné. Avšak neoblomnost rozumu a smysl pro povinnost se musí cvičiti pevně tam, kde poroučejí Boží přikázání, která vždy a všude zavazují člověka k dobrovolnému podrobení a umrtvování sebe i vlastních vášní, k zvládnutí špatných náklonností a k zesílení svědomitosti vlastní vůle pro chvíle nejzávažnějších rozhodování.

Kristus nepředpokládal heroism u všech lidí; každému, kdo ukazoval alespoň stopu dobré vůle, podával ruku a vléval odvahu, zároveň však neváhal pronést nejvyšší požadavky: »Chce-li kdo přijíti za mnou, zapři sám sebe, vezmi kříž svůj každodenně a následuj mne.« (Luk. 9, 23.) »Dokonalí buďte, jakož Otec váš nebeský dokonalý jest.« (Mat. 5, 48.) Aby bylo dosaženo tak vznešeného cíle, je zde Církev, jež přispívá všem na pomoc, majíc vždy na zřeteli přivésti všechny, kteří věří v Krista a řídí se jeho naukou a příkazy, co nejbliže k dokonalosti nebeského Otce.

DESATERO JE ZÁKLADEM MRAVNÍHO ŘÁDU.

Je to ona, jež stojí na hoře, všem viditelná, »matka svatých, obraz věčného města,« zatím co je zřejmější, že odpad od křesťanství kolem ní získal i získává na půdě. Leč má vám tato skutečnost, jakkoli bolestná, vzíti odvahu ve vašem úřadě a vašem apoštolátu? Cír-

kev je zde pevná ve svých základech, neochvějně odolávající odpadům i pronásledováním, protože je silou Boží a silou Kristovou. Bylo řečeno, že kdyby nebylo Boha, bylo by třeba jej vynalézt (srv. Fiodor Dostojevskij, Bratři Karamazovi, kn. 2, hl. 6 a kn. 5, hl. 3); bez Boha, jenž označil lidem rozdíl a hranice mezi dobrem a zlem nepoznával by lidský rozum zákona mravnosti na této zemi. Tam, kde vládne víra v osobního Boha, stojí neporušeně mravní zákon vymezený desíti příkázáními Desatera; jinak však se, ať dříve či později, žalostně zhroutí. Pouze tam, kde tento řád prozařuje mysl člověka, řídí jeho srdce a přikazuje vášním, může život jednotlivců i společnosti mít oporu a přibývatí na síle, a být důstojným rozumné bytosti; poněvadž pouze tento řád zajišťuje a zušlechťuje lidskou důstojnost, jejíž obrysy jsou totožné s obrysy Desatera, takže pouze tehdy roste svobodná vůle — »největší dar, jež Stvořitel ve své štědrosti učinil« (Dante, Ráj, V, 19—20) člověku — ve svých ctnostech a ve svých skutcích, jestliže jedná podle tohoto řádu a v těchto hranicích Desatera. Jestliže však vybočí ze svých hranic a povolí každé své choutce (srv. Peklo V, 56), hle, jak se změnil v divoký proud, jenž vybočil ze svého řečiště a vylévaje se z břehů přelévá se do krajiny, nesa s sebou zkázu a smrt. Není pak pravdou, že bez těchto omezení je lidská vůle nebezpečnější a útočnější než vrozený pud divokých zvířat? Lidské masy, neznalé Boha a náboženství, nelze pak na delší dobu zkrátiti a řídit leč terorem. A teror je konec a smrt lidské důstojnosti a svobody.

Společnost lidská, jež nezavřela svůj zrak před sociálními proměnami, vidí dnes jasně před sebou tuto

souvislost smutných příčin a následků a jejich hořké a bolestné následky. Oddálil-li hospodářský prospěch posledních pokolení jakýmsi způsobem katastrofální zla, pocházející ze vzdálení od Boha nebo alespoň je přikrýval, kdy, po lidsku řečeno, byl snad nějaký důvod k ztrátě důvěry, dnes v tomto čase bídy a bezradnosti, jemuž není rovného, jenž zničil všecken hospodářský rozkvět, právě kdy se rozpadá veřejný řád, zatím co soužití lidí by tím více potřebovalo náboženských a mravních sil, jest bohužel znát úpadek víry v Boha a zachovávání jeho přikázání. Zkušenost a úvaha nad touto tragickou hodinou nám připomínají téměř intuitivní poučení z Písma sv., jež prohlašuje, že člověk, jsa svobodný ve svém rozhodování, sám má vědět, co si vybere, vodu či oheň, život nebo smrt, co si zvolí, toho se mu dostane (srv. Křn. Sirach., 15, 17—18). Naše doba, jež s takovou pýchou uvrhla a nyní vláčí v krvi a bolesti tolik zemí a národů, je vpravdě taková, že je možno přijímat a slyšet přikázání Boží nikoli již jako nepříjemný a donucující hlas, tak jak bývala předkládána v době vnějších prospěchů a hmotného blahobytu, nýbrž jako radostnou zvěst, jako příslib ochrany, spásy a vykoupení. Jest na vás, abyste i vy je tak lidu předkládali!

II. O JEDNOTLIVÝCH BOŽÍCH PŘIKÁZÁNÍCH

O ZÁSADĚ AUTORITY.

Podíváme-li se tedy na jednotlivá přikázání Boží, můžeme dobře říci, že každé je jakýmsi výstražným znamením, jež upozorňuje na veliká mravní nebezpečí. I minulé doby byly svědky různých zlořádů.

Kdož by to mohl popřít? Ale při všem zůstávaly některé sloupy, na nichž spočívá etický řád, především víra v Boha, autorita rodičů a veřejné moci, vždy neporušeny. Dnes však je celý mravní řád ohrožen, podkopán a zprevracen! Charakteristickou známkou tohoto úpadku jest, že s úbytkem víry v Boha a zároveň s přeceňováním a nezřídka i zneužíváním veřejné moci stávají se »kamenem úrazu« a předmětem odporu nejen určité útvary (veřejné moci), nýbrž i sám princip autority.

Máme zato, že k ozdravení a zlepšení tohoto stavu věcí by prospěly zvláště dvě věci. Především nechtě se ve všech právech znovu vybuduje autorita rodičů, i tam, kde došlo k omezení nebo zrušení těchto práv, jako na př. v otázce školy a výchovy. Pak nechtě všichni, již mají v rukou veřejnou moc, všechny vedoucí vrstvy společnosti, až po zaměstnavatele a vychovatele mládeže, předcházejí sami příkladem bezúhonného života a nechtě užívají své mravní moci, příslušející jim podle jejich úřadu, podle zákonů spravedlnosti a lásky. Takovým příkladům ušlechtilosti svět sám by se podivil, protože by viděl, jaké divy vzájemného klidu a důvěry by z nich vyvěraly.

ÚCTA K PRÁVU A K LIDSKÉMU ŽIVOTU.

Na poli vzájemné důvěry a upřímnosti zavládlo a šíří se nezdravé ovzduší, v němž nemohou volně dýchat osoby dobré vůle. Kdo by byl čekal, že po vši vyšší civilizaci a vyšší kultuře, jež byly chloubou minulých dob, se octne úcta k právu v takovém nebezpečí, zkouškách a porušení, v jakých byla jen v nejtemněj-

ších obdobích dějin? Avšak i v této věci podává nám klíč k rozluštění víra v osobního Boha, který je zdrojem spravedlnosti a sám si vyhradil právo nad životem a smrtí. Právě tato víra může dáti mravní sílu k zachování patřičných hranic v osudných pokušeních je překročiti; tím připomíná, že — vyjímajíc případy spravedlivé sebeobraný a spravedlivé války, vedené spravedlivými válečnými metodami, a trestu smrti, vyřčeného veřejnou mocí pro zcela určité a prokázané nejtěžší přestupky — lidský život je nedotknutelný.

Bylo by, bohužel, příliš dlouhé, kdybychom s vámi chtěli probírat jedno každé přikázání zvláště. Omezíme se pouze na několik označení, jež se nám zdají v této chvíli nejdůležitějšími pro duchovní vedení věřících.

K t. zv. přikázáním »první desky«, jež se týkají Boha (srv. Catech. ad paroch. p. III, 4 praecept. n. 3), pokládáme za vhodné dvě poznámky:

O POCTĚ, JEŽ PŘÍSLUŠÍ BOHU.

První se týká samého pojmu bohopocty, pojmu, jenž se v posledním století zatemnil i mezi samými věřícími. Stávali se za každé doby, že ve svatyni osobního náboženského života usilují a snaží se lidé podporovat jen vlastní zájmy, jsme svědky, že se to nadmíru naplnilo vlivem pyšné a vychloubačné materialistické kultury, jež ovládá moderní dobu.

Vztah mezi Bohem a člověkem byl omezen na Boží pomoc v hmotných a pozemských potřebách; v ostatním ohledu chce člověk jednati sám o sobě, jakoby již

nepotřeboval Božího přispění. Bohopocta se omezila na pojem vlastního užitku. Náboženství se přesunulo ze sféry ducha do sféry hmoty. Náboženský život se prakticky obracel k nebi, jen aby si vyprosil přízeň pro pozemské potřeby, veda téměř úcty s Bohem; a víra člověka kolísala, jestliže pomoc neodpovídala jeho touze. Že náboženství a víra především znamenají bohopoctu a služby Bohu; že existují Boží zákony, jež zavazují vždy a za všech okolností; že pro křesťana je to budoucí život, jenž ovládá a dává směr životu pozemskému; všechny tyto pravdy, které řídí rozum a vůli věřícího člověka, se staly něčím cizím myšlení a cítění lidského ducha.

Kde je prostředek, jenž by nejvhodněji čelil takovému poblouzení? Je třeba, aby se veliké pravdy a veliké pojmy víry vrátily jako život a jako skutečnost do všech vrstev lidu, a spíše ještě do vyšších vrstev, než do těch, které jsou zuboženy a zkrušeny nedostatkem a pozemskou bídou. V náboženské výchově není naléhavější potřeby nad tuto v současné době, která ji nejenom vyžaduje, nýbrž i v uskutečnění usnadňuje, protože vše, co dnes lidstvo zakouší zla a neštěstí pro úpadek mravnosti a náboženství, je vlastně hrozně zřejmou a bolestnou opravou falešného pojetí Boha a úpadku praktického náboženství.

Řekl kdosi, že zázrakem těchto let jsou miliony věřících, kteří se klaní Bohu a slouží mu v podrobení jeho zákonům, třebaže se ocitli v nepopsatelně obtížných podmínkách. Jistěže i vy, milovaní synové, znáte dosti těchto věrných a neohrožených křesťanů, chloubu to Církve; přičiňte se horlivě o to, aby jich bylo vždy více mezi věřícími, svěřenými vaší duchovní péči.

O SVĚCENÍ SVÁTKŮ.

Zvláštních povinností ukládá úcta vzdávaná Bohu, jež by měla v běhu lidského života otevírat a uzavírat každý den, vzhledem v svěcení svátků — a toho se týká naše druhá poznámka.

Nemůže se vytýkati Církvi, že by předkládala k zachovávaní příkázání o svěcení neděle s nemírnou strohostí, neboť ona je stanoví a řídí s »vlídností a lidumilností« (Tit. 3, 4), jak jí dal příklad její božský Zakladatel. Je však její povinností, jakožto strážkyně božského zákona, aby se vzepřela a posvátnou pevností čelila zesvětštění a zlaicisování svatého dne neděle, kterým se neděle stále více a rychleji zbavuje náboženského rázu a jímž se vzdalují i lidé Bohu. I zde musí horlivá duchovní správa, třebaže postupuje s mírností v případech nutnosti a má plný ohled na mimořádné hospodářské a sociální podmínky, jež nelze naráz změnit, musí mít jako zásadu a směrnicí: Zastaviti, především ve veřejném životě, služebné práce v neděli a v ostatní zasvěcené svátky. Křesťanské zbožnosti se jeví ony hrozné spousty, způsobené válkou, právě jako děsné zjevení zkázy, jež způsobilo znesvěcení nedělního dne. Přejdeme však z života veřejného do soukromého; kdo by neviděl, jak i zde se sluší, aby také rodina byla vedena k omezení nedělní práce na nejmenší míru, aby byl dovolen a dopřán všem sváteční odpočinek, i služebným?

Církev musí dále čeliti i onomu vyčerpání a rozptýlení pocházejícímu z nemírného sportu, takže nezbyvá času na modlitbu, usebrání a odpočinek, kdy členové rodiny bývají násilím od sebe odděleni a děti

pak jsou pod cizím dozorem a mimo dohled vlastních rodičů. Církev musí čeliti bez obavy i všem oněm zábavám, jako nemravnému filmu, které činí z neděle den hříchu. Jest třeba, aby se konečně došlo k onomu patřičnému klidu a obnovení svátků, jenž nade vše přispívá k prospěchu náboženského života, k duchovní obnově a svornému prospěchu rodinného života.

Je pravda, že návrat k svěcení svátků v moderních velkoměstech znamená hrdinnou horlivost a téměř nadlidskou práci duchovního správce. Leč od toho návratu mnoho závisí a jest nejlepším prostředkem, nejenom vzhledem k spáse věřících duší, nýbrž i pro ochranu rodiny a pro ozdravení společenského života vůči rozleptávajícím silám nespokojenosti, rozhořčenosti a úpadku ducha v pouze pozemských a hmotných starostech.

ŘÍM STŘEDEM A MATKOU KŘEŠŤANSKÉ CIVILISACE; O NEBÉZPEČÍCH, KTERÁ JEJ OHROŽUJÍ.

Svěcení svátečních dnů má a nabývá zvláštního vzhledu a významu v městě Římě. Řím je středem katolické Církve. Je městem svatým, pro své množství křesťanských památek a dějinných vzpomínek, pro své basiliky a pro své slavné a posvátné obřady. Do Říma v čas míru spěchají věřící ze všech končin, kteří jej duší a srdcem uctívají jako město, které dává vznik, vzlet a oslavu vši svatosti. Jak trapným zklamáním by bylo pro ty, v jejichž vlasti jest zachovávaní nedělního přikázání v úctě dodržováno a zachováváno, kdyby zde, v Římě, nepoznali leč jedno

z mnohých velkoměst, která svým znesvěcením světečnických dnů jsou odpovědná za porušení světového křesťanského řádu?

Máme za to, že nikdy nedojde k takovému zlu a že jediný a pravý lid římský bude vždy zářit příkladem víry a zbožnosti.

NESESMILNÍŠ. — MANŽELSTVÍ VE FILMU.

Bůh, jméno Boží a úcta Bohu povinná jsou předmětem »první desky«. Bližní, povinnosti a práva lidského života jsou na »druhé desce«, jež spolu s první deskou tvoří desatero, asi tak jako láska k Bohu a láska k bližnímu se pojí v jednu a tutéž lásku, jež se se strany Boží vylévá na člověka. Mnoho je těchto přikázání na druhé desce desatera, která by zasluhovala mnoho upozornění; nemůžeme však opomenouti výzvu: »Nesesmilníš.« (Exod., 20, 14.) Bohužel, nemůžeme opravdu s bolestí říci, že pokud jde o toto přikázání, ukazují právě země, které se chlubí svou vysokou civilizací, obraz nejhlubšího úpadku mravního a k tomu dodati, že stopy tohoto úpadku jsou patrné i ve věčném Městě? Dobře víme — a s dostatek jsme o tom hovořili při jiné příležitosti — jak je potřebí, aby i hospodářské a sociální reformy přispívaly účinně k záchraně rodiny a manželství; leč tato záchrana nakonec je pouze povinností a úkolem náboženství, a jeho léčení musí vzejít od samého kořene. Celé pojetí oboru života, jež je zahrnuto v šestém přikázání, je nakaženo tím, co můžeme nazvati »filmovým pojetím manželství«, jež není ničím jiným než neuctivým a nestoudným ukazováním porušení manželství

a manželských nevěrností, svádějícím k tomu, aby se na manželství patřilo jako na představení a zdroj smyslné rozkoše, a nikoli jako na dílo Boží a posvátné zřízení, jako na přirozenou povinnost a čisté štěstí, v němž vždy panuje a má přednost prvek duchovní, jenž je školou, ale zároveň triumfem lásky, věrné až k hrobu, až k branám věčnosti. A není tedy i povinností duchovní správy oživit tento křesťanský obraz manželství mezi věřícími?

Jest třeba, aby byl manželský život znovu přioděn a obklopen onou úctou, kterou jej od začátku zdravá a nezkažená přirozenost a zjevení ozdoby: úctou k silám, jež Bůh podivuhodně vložil v přírodu, aby zanánil nové životy, aby vybudoval nové rodiny a uchoval lidské pokolení. Výchova mládeže k čistotě myšlenek a citů, k zdrženlivosti, dříve než vstoupí do manželství není posledním cílem, k němuž směřuje křesťanská pedagogika, nýbrž spíše zkouškou její účinnosti v duchovním utváření člověka proti nebezpečím, ohrožujícím ctnost. Mladík, který dovede podstoupit vítězný zápas o čistotu, bude také zachovávat ostatní přikázání Boží, a bude způsobilý založit rodinu podle záměrů Stvořitelových. Avšak jak by bylo lze předpokládati a očekávat manželskou čistotu a věrnost u mladíka, který se nikdy neuměl přemoci a zvládnouti své vášně, který neuměl pohrdnouti špatnými svody a příklady, a který si před sňatkem dovolil každou mravní nevázanost? Chce-li duchovní správce zvítěziti, — jak je to jeho povinností před Bohem a Církví, — nad obojí rakovinou, jež ničí rodinu, nad zneužíváním manželství a nad porušováním manžel-

ské věrnosti, musí utvářet, pěstovat a vychovávat světlem víry pokolení, jež by se od prvních let naučilo svatě myslet, čistě žít a sebe přemáhat.

Svatě smýšlet, především o ženě. Nejosudněji v této věci zapůsobilo »filmové pojetí manželství«, neboť vzalo muži úctu k ženě a ženě pak úctu před sebou. Kéž by přivedla výchova a duchovní správa mysl i srdce k původnímu a čistému ideálu ženy, poukazu-
jíc na vzor Neposkvrněné Panny a Matky Boží Marie, protože něžná a důvěrná úcta mariánská byly v každý čas záchranou a spásou eti ženy.

O SEDMÉM PŘIKÁZÁNÍ.

Majíce na zřeteli současné hospodářské podmínky, jež byly vírem války tak hrozně uvedeny v nepořádek, musíme konečně říci ještě slovo o sedmém přikázání. V této věci chceme jen upozornit na přísné napomenutí sv. Pavla: »Nikdo nezkracuj ani nepodváděj v této věci bratra svého; neboť mstitelem těchto věcí jest Pán.« (I K Sol., 4, 6). Je-li takové napomenutí vhodné za normálních a klidných sociálních podmínek života, je tím vhodnější a nutnější v dnešních zmatečných a pobouřených poměrech soužití mezi lidmi, a to z dvojího důvodu.

Především: doba takových hospodářských otřesů a zmatků, jaké jsou dnes, vyžaduje, aby s dvojnásobnou přesností bylo zachováváno sedmé a páté přikázání, týkající se majetku a života bližního, protože jinak příliš vzroste nebezpečí, že vymizí loyálnost a upřímnost ve vzájemných stycích a vztazích mezi lidmi do

té míry, že se život občanů stane téměř nemožným a nesnesitelným. Je-li ohrožena nějaká hráz náporům proudu, neponechávají ji lidé osudu, nýbrž tím více ji upevňují.

Za druhé není divu, že v nesmírné bídě, v nedostatku bytů a potravin, do něhož uvrhla krutá válka miliony lidských bytostí, nepoctivost v jednání, bláhové a převrácené využívání současné obtížné situace a zvláště stanovení přemrštěných cen a nedovolené skupování věcí k životu nutných se stanou mnohem snadněji než v době klidu a míru překážkou národního společenství a do nebe volajícími porušeními spravedlnosti. Každý z nás chápe a vidí, jak je nutné míti se na pozoru před podobnými pokušeními a bdíti sám nad sebou, nejenom se svědomitou poctivostí ve vztazích mezi »mým« a »tvým«, nýbrž i s jasným a živým pochopením a otevřenou dlaní pro vše to, k čemu nás vede a nabádá křesťanská láska a co žádá sociální spravedlnost.

Což nezávisí od skutků milosrdenství, od nasycování hladových, napojení žíznivých, přiodění nahých, od přijímání poutníků a navštěvování nemocných a uvězněných, — ó, jak zaznívají všechny tyto bolesti a strasti blízkou skutečností současné doby k našemu sluchu! — podle slavného ujištění Kristova, v den posledního soudu požehnání nebo zlořečení, radost nebo bolest po celou věčnost? (Mat. 25, 34—46.) Ano, k věčné slávě nebo k věčnému neštěstí vede opomenutí či vykonání skutku milosrdenství; a máme zato, že lze totéž tvrditi vzhledem k vykonaným nebo opomenutým skutkům sociální spravedlnosti.

A to zdůrazňujeme také vzhledem k některým novým a nebezpečným naukám a směrům, které docházejí obliby a následování mezi mnohými mladými muži, kteří tvrdí, že jsou katolíky. Doufáme, že ti, kteří se dávají ovlivnit zmíněnými ideami, tak činí ze správných úmyslů: Vidíme však, že je nutné, abychom jim připomněli závažné napomenutí svého nesmrtelného předchůdce Pia XI. z encykliky »Quadragesimo anno«: »Kdo chtějí býti apoštoly mezi socialisty, musejí upřímně a otevřeně vyznávati plnou křesťanskou pravdu v celém jejím rozsahu a nesmějí dělati nijakých ústupků bludům. A především ať se snaží — chtějí-li opravdu býti hlasateli evangelia — socialistům ukázati, že jejich požadavky, pokud jsou spravedlivé, se dají ze zásad křesťanské víry mnohem mocněji obhájití a silami křesťanské lásky mnohem účinněji uskutečnití.«

Církev má, jako všeobecná společnost věřících všech jazyků a národů, svou vlastní sociální nauku, s důkladností od prvních století až po moderní dobu vypracovanou, jež je předmětem jejího studia ve svém vývoji a zdokonalování po každé stránce a s každého hlediska. Církev i katolíci majíce vždy na očích cenu a důstojnost lidské přirozenosti, vykoupené a povznesené do vyššího řádu Kristovou krví a milostí Boží, jež ji určuje pro nebe, souhlasili vždy a podporovali to, co je ve shodě s přirozeným řádem: a proto hájili vždy názor, že není ve shodě s přirozeným řádem skutečnost, že veliká část společnosti — nazvaná tvrdým jménem »proletariát«, jménem, jež připomíná

stará římská rozlišení — musí žít ve stálé a dědičné překérnosti života. Katolíci si mohou činit nárok na čest, že bojovali vždy v prvních řadách, když se jednalo o to, pomoci nebo polepšiti tomuto nejniže postavenému společenskému stavu cestou zákonodárnou. Leč Církev sama, jako přítelkyně a ochránkyně prospěchu rodin, třebaže schvaluje a přijímá tyto prostředky pomoci a úlevy, jde dále a usiluje o dosažení hospodářského řádu, který by svou strukturou vytvořil bezpečné a stálé podmínky života pro dělnickou třídu; vše podle zásad sociální spravedlnosti, vyslovených a vyložených týmž našim předchůdcem: »Každému ať se tedy přidělí jeho podíl na statcích; a musí se dosáhnouti toho, aby se rozdělení vyrobených statků provedlo a upravilo podle zásad obecného blaha neboli sociální spravedlnosti; kdežto dnes jest veliká nesrovnalost mezi nečetnými přílišnými boháči a nesčíslnými chudáky a tudíž jsou v rozdělení majetku velmi těžké závady, jak vidí každý, kdo má cit.« A cesty k dosažení tohoto cíle byly zřejmě ukázány papeži v mnohých aktech i katolíky vědecky pracujícími a sociálně činnými s právě takovou silou přesvědčení, jako zralostí v úvaze a v úsudku.

Leč oč nejvíce běží, je, aby všichni věřící ve svém společném úsilí neváhali s rozhodností a odvahou provésti zásady sociální nauky Církve a aby je uměli hájiti a šířiti. Tak aby zde neplatilo — jak jsme poznamenali výše o rozporu mezi náboženským poznáním a skutkem —, že sociální názory katolíků jsou silné, ale jejich sociální činnost jest slabá. Ať žádný katolík nemá důvodu nebo záminky obracet se na jiné učitele pochybné víry a pochybné vědy a hledati jinde to, co

mu v hojnosti Církev poskytuje: pole činnosti, plán i pořádek a příklad sociální činnosti a křesťanské charitativní činnosti k záchraně lidského pokolení z hluboké bídy a k jejímu obnovení v duchu a síle Ježíše Krista.

DESATERO ZÁRUKOU SPÁSY V PŘÍTOMNÉ DOBĚ.

Kdo dobře uváží náboženské a mravní následky současné apokalyptické doby, jež jako ničící uragan a jako déšť krve se žene nad světem, musí býti přesvědčen, že je pro ni potřebí nového vyhlášení desatera, které božský Mistr — v odpovědi komusi, kdo se ho tázal, které je největší přikázání v zákoně — ve své božské moudrosti shrnul ve dvě přikázání řka, že první a největší přikázání jest milovati Boha celým srdcem, celou duší a celou myslí a druhé, že je podobné prvnímu, milovati bližního jako sebe samého, protože v těchto dvou přikázáních spočívá celý zákon a proroci (Mat., 22, 34—40). Zdá se, že v této hodině Bůh a člověk, vše to, co je náboženské a duchovní a co dosud bylo jaksi mimo svět a duchovní obzor lidí, znovu vyvstává a znovu nabývá uprostřed všeobecných bolestí a zoufalství na zvláštní životnosti a na hlubším smyslu, takže tyto pravdy pronikají a otrásají nejtemnějšími záhyby srdce a nejodlehlejšími myšlenkami ducha. Nejjednodušší a jednou provždy rozhodnuté náboženské pravdy, jako pravda o božské Prozřetelnosti, jež řídí svět, a o spravedlnosti mezi národy, pravda jež působí nesnáz učencům i prostému lidu, se staly znovu velkými problémy a »kameny úrazu«, o kterých disputují a v nichž se liší v názorech

mnohé myslí a srdce lidí, kteří docházejí k názoru, že k jejich obhájení a k zařizení vlastního života podle nich, jest potřebí nemalé odvahy a opravdu dobré vůle.

Deset Božích přikázání lze přirovnati v dnešním světě k desíti stupňům, po nichž možno — ve stopách Kristových — vystoupiti na vrchol křesťanského života a křesťanské dokonalosti. K desíti pevným a masivním kamenům, po kterých může člověk vystupovati vzhůru a povznést se nad temnou propast mravního úpadku. Jsou téměř horami, které se pozvedají jedna nad druhou a lidstvo, chce-li se zachrániti a dojíti života, musí k nim pozdvihnouti zrak a nespouštěti je s očí, protože může dosáhnouti spásy a slávy vítězství jen tehdy, jestliže na ně s pomocí Boží vystoupí.

Je nyní na Vás, milovaní synové, abyste přispěli k tomu, aby se lidé stali schopnými přijmouti tuto spásu, tím, že je povedete na horu Páně, aby se od Něho naučili jeho cestám a řídili se jeho myšlenkami (srv. Mich., 4, 2).

Nechť vloží Duch svátý, »dárce darů a světlo srdci«, ve své nesmírné štědrosti na vaše rty nejvhodnější a nejpatříčnější slova, která jsou s to osvěcovati myslí pochodněmi pravdy a plameny lásky rozněcovati srdce, a necht' způsobí, aby přinesla ovoce v plnosti jeho milosti!

V záruku nejlepších darů nebes udělujeme Vám s tímto blahopřáním, milovaní synové, kteří jste zde přítomni, i všemu římskému duchovenstvu a všem svým milým diecešánům, se zvláštním zalíbením své otcovské, apoštolské požehnání.

Pius XII.

*Imprimatur: V Praze 11. IV. 1946 čj. 5447/46. Dr. Bohumil
Opatrný, v. r., kap. vik.*

*Vydává pro své členy Arcidiecésní pastorační ústředí, Praha-
Dejvice, Sadová 3.*
